Dziecko w świecie literatury i życiu współczesnym

Bronisława Dymara

Ewa Ogrodzka-Mazur

Dziecko w świecie literatury i życiu współczesnym

XXII tom serii
Nauczyciele – Nauczycielom

Cieszyn – Bielsko-Biała – Kraków 2013

© Copyright by Oficyna Wydawnicza „Impuls", Kraków 2013

Recenzenci:
prof. zw. dr hab. Tadeusz Lewowicki
prof. zw. dr hab. Bogusław Śliwerski

Redakcja i korekta:
Aleksandra Adamczyk

Opracowanie typograficzne:
Anna Bugaj-Janczarska

Projekt okładki:
Ewa Beniak-Haremska

Publikacja dofinansowana przez Uniwersytet Śląski w Katowicach
oraz Wyższą Szkołę Administracji w Bielsku-Białej

ISBN 978-83-7308-000-3
ISBN 978-83-7850-452-8

Oficyna Wydawnicza „Impuls"
30-619 Kraków, ul. Turniejowa 59/5
tel./fax: (12) 422 41 80, 422 59 47, 506 624 220
www.impulsoficyna.com.pl, e-mail: impuls@impulsoficyna.com.pl
Wydanie I, Kraków 2013

Spis treści

Przedmowa 15

Wprowadzenie 19

Część pierwsza

Ewa Ogrodzka-Mazur

Dziecko w literaturze naukowej, czyli szkic do teorii dziecięcości

Wstęp 25

Rozdział I. Dziecko w rodzinie „przy dorosłych", czyli o dawnych koncepcjach wychowania i ich odniesieniach do współczesności 31

1. Relacja *Matka i dziecko* jako najważniejsze doświadczenie domu rodzicielskiego początku XIX wieku 32
2. *Matczyne pieśni i kołysanki* jako wprowadzenie do zabawowej i samodzielnej aktywności dziecięcej 35
3. Miłość duszy dziecka i jak nie można się nauczyć pedagogiki, czyli *O duszy nauczycielstwa* jako istocie miłości i poczucia duchowej wspólnoty z innymi 39

Rozdział II. Relacje dziecka z dzieckiem i dorosłymi w wybranych koncepcjach pedagogiki XX wieku 45

1. *Jak kochać dziecko* i kochanie dziecka, czyli mądre służenie mu, jak dalece to możliwe 47
2. *Szkoła twórcza*, czyli wychowanie jako doświadczanie świata przez dziecko 53
3. *Listy do młodego nauczyciela*, czyli pedagog w służbie dziecku 61

Rozdział III. Bogactwo i złożoność światów społecznych współczesnego dziecka 67

1. Wzbogacanie doświadczeń społecznych – *O pomyślny start szkolny dziecka* 70

2. Współbycie interpersonalne dzieci i dorosłych –
Edukacja z wyobraźnią, czyli jak podróżować bez map 77
3. *Kreowanie tożsamości dziecka* – ku wychowaniu
i kształceniu międzykulturowemu 80

Część druga

Bronisława Dymara

Dziecko w literaturze, przestrzeniach świata, innowacyjnej pedagogice i edukacji

Wstęp 91

Rozdział I. Dziecko w przestrzeniach świata i serii książek „Nauczyciele – Nauczycielom" 95
1. Dziecko a jego bliskie i dalekie przestrzenie 95
2. Bogactwo przestrzeni i światów dziecka w serii książek „Nauczyciele – Nauczycielom" oraz innowacyjnej edukacji 98
3. Idee i działania integrujące światy dziecka – jego interpersonalne przestrzenie 101

Rozdział II. Pedagogika współbycia jako wynik innowacyjnej edukacji i znak nadziei 105
1. Konteksty i źródła pedagogiki współbycia 105
2. Najważniejsze idee i treści pedagogiki współbycia 107
3. Bliżej pedagogiki współbycia w szkole i życiu społecznym Znaki nadziei 109

Rozdział III. Kategorialny charakter wiedzy Wartość wiedzy personalnej 115
1. Organizacyjne formy uczenia się Wartość działań zespołowych 115
2. Współdziałanie uczniów podstawą rozpoznawania kategorialnego charakteru wiedzy 118
3. Znaczenie wiedzy personalnej w procesie samokształcenia i samowychowania 122

Rozdział IV. Życie, nauka i sztuka źródłem wiedzy o człowieku trójskrzydłym 125
1. Trzy źródła wiedzy i trzy skrzydła wyobraźni 125
2. Edukacja szkolna: odtwarzanie i tworzenie 127
3. Sztuka w serii „Nauczyciele – Nauczycielom" oraz w życiu dziecka i nauczyciela 132

Rozdział V. Twórcy o dziecku i dziecko jako twórca 137
1. Myśli różnych autorów o dziecku i dziecięcości 137
2. Dziecko jako twórca spontaniczny 141
3. Kiedy wszystko może być sztuką... (stwarzaniem, tworzeniem, twórczością) 148

Część trzecia

Bronisława Dymara, Ewa Ogrodzka-Mazur

Czytamy dobre książki o dziecku, nauczycielu, szkole

Wstęp 153

Rozdział I. Propozycje Bronisławy Dymary 155

Rozdział II. Propozycje Ewy Ogrodzkiej-Mazur 187

Ewa Ogrodzka-Mazur
Literatura o dziecku w wyborze 231

Aneks
Spis książek serii „Nauczyciele – Nauczycielom" 255

Pierwsza koncepcja XXII tomu serii „Nauczyciele – Nauczycielom" – rękopis Bronisławy Dymary 257

Bronisława Dymara, Ewa Ogrodzka-Mazur
Summary 261

Bronisława Dymara, Ewa Ogrodzka-Mazur
Zusammenfassung 265

Contents

Preface 15

Introduction 19

Part one

Ewa Ogrodzka-Mazur

Child in scientific literature – a sketch to the theory of childlikeness

Foreword 25

Chapter I. Child in the family 'with adults' – on former concepts of education and their references to modern times 31

1. *Mother and child* relationship as the most important experience of parental home in the early 19th century 32
2. *Motherly songs and lullabies* as an introduction to the child's game-oriented and independent activity 35
3. Love of the child's soul and how pedagogy cannot be learned or *On the soul of teaching* as the essence of love and the feeling of spiritual union with others 39

Chapter II. Child's relationship with the child and adults in selected concepts of the 20th century pedagogy 45

1. *How to love a child* and loving a child or wise supporting him/her as far as possible 47
2. *Creative school* or education as experiencing the world by the child 53
3. *Letters to the young teacher* or an educator on the child's service 61

Chapter III. Wealth and complexity of the contemporary child's social worlds 67

1. Enriching social experiences – *For the child's successful school start* 70

2. Interpersonal coexistence of children and adults – *Education with imagination or how to travel without maps* 77
3. *Shaping the child's identity* – towards intercultural education 80

Part two

Bronisława Dymara

Child in literature, world spaces, innovative pedagogy and education

Foreword 91

Chapter I. Child in world spaces and in the book series *Teachers for Teachers* 95
1. Child and their close and distant spaces 95
2. Wealth of the child's spaces and worlds in the book series *Teachers for Teachers* and in innovative education 98
3. Ideas and activities integrating the child's worlds – his/her interpersonal spaces 101

Chapter II. Pedagogy of coexistence as a result of innovative education and a sign of hope 105
1. Contexts and sources of pedagogy of coexistence 105
2. Major ideas and contents of pedagogy of coexistence 107
3. Closer to pedagogy of coexistence at school and in social life Signs of hope 109

Chapter III. Categorial nature of knowledge. Value of personal knowledge 115
1. Organizational forms of learning. Value of team activities 115
2. Learners' cooperation as the basis for recognition of the categorial nature of knowledge 118
3. Significance of personal knowledge in the process of self-education 122

Chapter IV. Life, education and art as a source of knowledge of the three-winged man 125
1. Three sources of knowledge and three wings of imagination 125
2. School education: reproduction and creation 127
3. Art in the series *Teachers for Teachers* and in the life of the child and teacher 132

Chapter V. Artists about the child and the child as an artist 137
1. Authors' thoughts concerning the child and childlikeness 137
2. Child as a spontaneous artist 141
3. When everything can be art... (creation, creating, creativity) 148

Part three

Bronisława Dymara, Ewa Ogrodzka-Mazur

Let us read good books on the child, teacher and school

Foreword 153

Chapter I. Reading suggestions by Bronisława Dymara 155

Chapter II. Reading suggestions by Ewa Ogrodzka-Mazur 187

Ewa Ogrodzka-Mazur
Literature on the child – selection 231

Appendix
List of books in the series *Teachers for Teachers* 255

The first concept of Volume XXII of the series *Teachers for Teachers* – Bronisława Dymara's handwritten script 257

Bronisława Dymara, Ewa Ogrodzka-Mazur
Summary 261

Bronisława Dymara, Ewa Ogrodzka-Mazur
Zusammenfassung 265

Tom pomyślany jako podsumowanie serii okazał się podwójnym pożegnaniem – zamierzonym pożegnaniem z serią oraz, niestety, pożegnaniem z Autorką. [...] Przychodzi smutne skojarzenie z mądrą myślą wyrażoną przez księdza Jana Twardowskiego – trzeba się śpieszyć, by dzielić dobro. Pozostaje po Bronisławie Dymarze dobra pamięć, pamięć o szlachetnym Człowieku, zaangażowanej Nauczycielce, Autorce oryginalnych prac. Sięgajmy zatem do Jej dzieł i przeżywajmy tę formę – także ważnego – współbycia. [...]

Powstała książka niewielka pod względem objętości, ale spełniająca wiele funkcji. Jest to podsumowanie serii, ale również przegląd poglądów, koncepcji i teorii wychowania, a także praktyk edukacyjnych – z XIX i XX wieku. Ponadto jest to oryginalna propozycja teoretycznej refleksji o dziecięcości oraz inspiracja do studiów i badań nad edukacją małych dzieci. Publikacja spełnia też funkcje promocji wartościowych lektur i zapewne będzie wykorzystana jako pewnego rodzaju przewodnik po literaturze, a zatem okaże się przydatna nauczycielom, studentom i w ogóle osobom zainteresowanym edukacją małych dzieci. Sądzę, że przyczyni się również do kształtowania jeszcze większej wrażliwości środowisk akademickich na sprawy współczesnej oświaty. Może wreszcie stać się impulsem do ożywienia społecznych dyskusji o istocie, powinnościach i praktyce edukacji – szczególnie edukacji małych dzieci. Jak na jedną niewielką książkę to bardzo dużo.

Z recenzji prof. zw. dr. hab. Tadeusza Lewowickiego

Ten tom jest jeszcze jednym krokiem ku kreowaniu przestrzeni dialogicznego i egzystencjalno-personalnego współbycia nauczycieli/wychowawców z dziećmi/wychowankami. To nie jest książka o kopernikańskim przewrocie w pedagogice, o inwersji pedagogicznych ról, ale o współtworzeniu przez oba światy (dzieci i dorosłych) wspólnotowych przestrzeni czy środowisk życia, w których każdy zyskuje moc swojego rozwoju i odnajduje sens uspołecznienia. [...] z jednej strony ocala ona od zapomnienia ewolucję poglądów i normatywnych oczekiwań wobec transgresji pedagogiki autorytarnej ku pedagogice humanistycznej, a z drugiej strony stanowi propozycję nowych modeli poznawczych, dzięki którym staje się możliwe odczytywanie wielowymiarowości obu światów: dziecięcego i dorosłego.

Całość została napisana mądrze, oparta na bogactwie źródeł i subtelnej wrażliwości ich ponow(n-)ego odczytania, budzi zainteresowanie i chęć do polemik czy konstruowania własnych projektów badawczych. [...] Rozprawa pozwala nam dotknąć słów, które są adresowane do kolejnych pokoleń pedagogów. [...] Nie zamykajmy zatem tej serii, bo – jak pisała ulubiona przez B. Dymarę laureatka Nagrody Nobla – Wisława: „Tego nie robi się dzieciom".

Z recenzji prof. zw. dr. hab. Bogusława Śliwerskiego

9 788378 504528

impuls

Zamówienia prosimy składać na adres:
Oficyna Wydawnicza „Impuls" – Dział Handlowy
tel./fax: (12) 422 41 80, 422 59 47, 506 624 220
e-mail: impuls@impulsoficyna.com.pl
www.impulsoficyna.com.pl